ISSN -2583-147X (P), Vol.- 10, Issue No.III, June 2024
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

Received	Reviewed	Accepted	Published
08-April-2024	03-May-2024	20-May-2024	01-June-2024

ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ନାରୀ ଜାଗରଣର ସ୍ୱର

ରୁଦ୍ରନାରାୟଣ ସାହୁ

ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ବିଭାଗ ହେଉଛି ଆତ୍ମଜୀବନୀ । ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟରେ ଯାହାର ଜନପ୍ରିୟତା ବେଶ୍ ଅଧିକ । ଏହାକୁ ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକର ମୁଖଦର୍ପଣ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଲେଖକର ସାମଗ୍ରିକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାର ସଫଳ ରୂପାୟନ ହୋଇଥାଏ ଏଥିରେ । ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ତୁଳାଦଣ୍ଡରେ ରଖି ନିଜ ଜୀବନାବଳୀକୁ ତଉଲିବାର ଏହା ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ । ଜୀବନର ଅନେକ ଭୁଲ୍ ଠିକ୍ ମଧ୍ୟରୁ ଭୁଲ୍‌କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ନିଜକୁ ସୁଧାରିବାରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ହେଉଛି ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକର ସଂକଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ କପଟାଚାର ଓ ମିଥ୍ୟାର ଆଶ୍ରୟ ସର୍ବଦା ବର୍ଜନୀୟ । ଏଥିପାଇଁ ନିରପେକ୍ଷତା ଓ ସତ୍ୟ ବଜାୟ ରଖିବା ଜଣେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖକ ପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦାୟିତ୍ୱ । ଯେଉଁମାନେ ସାହାସୀ ଓ ସତ୍ୟର ପୂଜାରୀ ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପାଠ କଲା ବେଳେ ପାଠକ ସତ୍ୟକୁ ଅତି ନିକଟରେ ଦେଖି ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ । ସତ୍ୟାନୁସରଣ କରି ଜୀବନ ଜିଇଁବା ପାଇଁ ପାଏ ଅହରହ ପ୍ରେରଣା । ମିଥ୍ୟାରେ ବଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା ସତ୍ୟରେ ବଞ୍ଚିବା ହୋଇଯାଏ ଜଣେ ପାଠକର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଆଉ ଏହି ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରେ ସେହି ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଲେଖକର ଥାଏ ବଳିଷ୍ଠ ଅବଦାନ ।

ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନାରେ ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ପ୍ରବେଶ :

ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ବା ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷ ଲେଖକ ତୁଳନାରେ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ବହୁ ପଛରେ । ଏପରିକି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନା ସଂଖାରେ ପରିମାଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ବହୁତ କମ୍ । ଏହାର କାରଣ ବି ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ସମୟ ଆଉ ନାହିଁ । ନାରୀ ଆଜି ଆଉ ସେ ଚାରିକାନ୍ଥର କୋଠରୀ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇନାହିଁ । ପୁରୁଷ ସମକକ୍ଷ ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବା ଆଗରେ । ସମାଜରେ ସେହି ଆଡୁଆଳ ଭିତରେ ରହି ନିଜର ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ନ କରି ପାରିବାକୁ ଆଜିର ନାରୀ ପାପ ବୋଲି ବିଚାର କରେ । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନାରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଅବଦାନ କଥା ଯଦି ଦେଖାଯାଏ, ତା'ହେଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଚକିତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ଯେ ଅତୀତର ତୁଳନାରେ ଆଜିର ସମୟରେ ଲେଖିକାମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇପାରିଛି । ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ୧୯୨୭ ମସିହାରେ । ଯାହାର ରଚୟତା ହେଉଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସେନାପତି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି । ଏହା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଏହାର ଅଂଶ ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୭ ମସିହାରୁ ୧୯୮୩ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ୫୬ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କେବଳ ପୁରୁଷ ଲେଖକମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଆସିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ରମାଦେବୀ ଚୌଧୁରୀ 'ଜୀବନ ପଥେ' ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନା କରି ଏ ଦିଗରେ ଆଣିଲେ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ନାରୀ ଲେଖିକା ଭାବରେ ରମାଦେବୀଙ୍କ ନାମ ସର୍ବାଗ୍ରେ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ ଏଥିରେ ଦ୍ୱିମତ ନାହିଁ । ରମାଦେବୀଙ୍କର ଏହି ପ୍ରୟାସ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନଙ୍କୁ ଯେ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନ କରିଛି, ଏହା ପ୍ରତିଟି ସଚେତନ ପାଠକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ପ୍ରତିଭା ରାୟ, ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି, ସଂଘମିତ୍ରା ମିଶ୍ର, କବିତା ବାରିକ୍‌ଙ୍କ ପରି ଅନେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନାରୀ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ସାହିତ୍ୟକୁ କରିଛନ୍ତି ସମୃଦ୍ଧ ।

ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ :

ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟ ବିଭାଗ ତୁଳନାରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିବା ଜଣେ ଲେଖକ ପାଇଁ ଏକ ଆହ୍ୱାନପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । କାରଣ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ନିଜ ଜୀବନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ବହୁ ଘଟଣାବଳୀକୁ ଲେଖକକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସାହିତ୍ୟ ରୂପକ ଦର୍ପଣରେ ଯେମିତି ସମାଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ଠିକ୍ ସେହପରି

ଆତ୍ମକଥା ଦର୍ପଣରେ ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ସାହସ ସହିତ ପ୍ରତିଭା ରହିବା ଦରକାର ।

ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଲେଖକ ତୁଳନାରେ ଜଣେ ନାରୀ ଲେଖିକା ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନାରେ ହସ୍ତଚାଳନା କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଧରଣର ପ୍ରୟାସ ସେହି ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ କଠିନ ଓ ଆହ୍ୱାନପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠେ । କାରଣ ପୁରୁଷତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ନାରୀଟିଏ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କଲେ ତାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଘୃଣ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି । ଯଦିଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପ୍ରକାର ମାନସିକତା ବା ଅସମାନତା ନାହିଁ ତଥାପି ପ୍ରାକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା କାଳ ତଥା ତାର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏଭଳି ଚିତ୍ର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ରହିଥିଲା । ଲେଖକ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ନିଜ ଜୀବନର ଅନ୍ଧକାର ମୂଳକର କଥା ବଖାଣିଲେ ସମାଜ ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏନି, କିନ୍ତୁ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାରୀ ଲେଖିକାଟିଏ ସ୍ୱଜୀବନର ବହୁ ଅକୁହା କଥାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ ସେତେବେଳେ ସମାଜ ତାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରେ, ନିନ୍ଦାକରେ । ଏସବୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ହୁଏତ କେତେକ ନାରୀ ଲେଖିକା ନିଜ ଜୀବନର ଅନ୍ଧକାର ଦିଗକୁ ଲୁକ୍କାୟିତ ରଖି କେବଳ ଭଲ ଦିଗକୁ ପରିବେଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ଆଉ କିଛି ସେସବୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ସମାଜର ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା ପ୍ରତି କର୍ଣ୍ଣପାତ ନକରି ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଉଭୟ ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଦିଗକୁ ପାଠକ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ଲେଖକ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଏ, ସେ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଜଣେ ନାରୀ ଲେଖିକା କଦାପି ପାଇପାରେ ନାହିଁ, ଏହାହିଁ ବିଡ଼ମ୍ବନାର ବିଷୟ । କାରଣ ନାରୀଟିଏ ପ୍ରଥମେ ଗୃହିଣୀ ଓ ତାପରେ ଯାଇ ଲେଖିକା । ଏ ପ୍ରକାର ସଂଘର୍ଷ ଭିତରେ ଲେଖକୀୟ ସତ୍ତାଟି ତା ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିଥାଏ । ପ୍ରତିକୂଳ ସମାଜରେ ତାକୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଯେତିକି ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ତଦନୁଯାଇ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନେକ ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏତାଦୃଶ ସଂଘର୍ଷର ଚିତ୍ର ପାଠକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ପ୍ରତିଭା ରାୟ ସ୍ୱରଚିତ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି– "ମୋର ଜୀବନ ଏକ ଗତାନୁଗତିକ ସାଧାରଣ ଜୀବନ । ସମାଜର ଛାଞ୍ଚରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ସଂସ୍କାରର ତଳେଇରେ ଗଢ଼ା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅଧାଗଢ଼ା । କାରଣ ପୂର୍ବରୁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଛାଞ୍ଚରୁ ବାରମ୍ବାର ବାହାରି ଆସି ନିଜକୁ ଆପଣା ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବାର ପ୍ରୟାସ ଜାରି ରଖିଛି । କୌଣସି ଲେଖକ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ା ମଣିଷ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଲେଖକକୁ ସ୍ରୋତର ପ୍ରତିକୂଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ କେଜାଣି କିଏ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ । କାରଣ ଯେତେ ସମୃଦ୍ଧ, ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସମାଜ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବୀୟ ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବାଧାବନ୍ଧନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ବା ଲେଖିକାଟିଏ ସ୍ରୋତର ପ୍ରତିକୂଳରେ ପହଁରିବାକୁ– ଦୁଃସାହସ କରିଥାଏ । ଯାହା ଅବଶେଷରେ ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ପ୍ରତିକୂଳ ସ୍ରୋତରେ ଦକ୍ଷ ସନ୍ତରଣକାରୀ ଭାବରେ ଗଢ଼ିଦିଏ । ମୁଁ ସେଥିରୁ ବାଦ୍ ଯାଇନାହିଁ । ମୋ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସମାଜର ହାତରେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ଏସବୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ଥିଲା, ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିବାଦୀ ସତ୍ତା ଜାତିଭେଦରୁ, ଲିଙ୍ଗ ଭେଦରୁ, ଧର୍ମ ଭେଦରୁ, ମଣିଷ ଭେଦରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଯାଇ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଭାବରେ ଗଢ଼ି ହେବାର ପ୍ରୟାସ ଜାରି ରଖିଥିଲା । (ରାୟ, ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୪୪୦)

ସେହିପରି ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ସେ ଲେଖକ ଓ ଲେଖିକାଙ୍କ ସୃଜନ ପ୍ରତିଭା ଓ ସମସ୍ୟାକୁ ତୁଳନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି– 'ସୃଜନ ପ୍ରତିଭାରେ ଲେଖକ – ଲେଖିକା ଭିନ୍ନ ନୁହଁନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ଲିଙ୍ଗଭେଦ ଓ ଭୂଗୋଳର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ଓ ଲେଖିକାଙ୍କ ସମସ୍ୟାକୁ ତୁଳନା କଲେ ଜଣେ ଲେଖିକା ହିଁ କେବଳ ବୁଝିପାରିବ ଯେ ଲେଖିକାର ଜୀବନ ହେଉଛି ଝାମୁଯାତ୍ରା । ନିଆଁରେ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ ପ୍ରତିଦିନ, ପୁଣି ପରିବାରର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିଥିବା ଲେଖିକାଟିଏ ଯଦି କର୍ମଜୀବୀ, ତେବେ ଦୁଃଖ ଅପ୍ରମିତ । ବୃତ୍ତି, ସଂସାର, ରୋଷେଇଶାଳ, ପିଲାଛୁଆ ଏବଂ ଶିକ୍ଷିତା ହୋଇଥିବାରୁ ଏବଂ ଦେଶ ବିଦେଶ ବୁଲିପାରୁଥିବାରୁ ତାକୁ ଘରେ ବାହାରେ ସବୁ କରିବାକୁ ହୁଏ । ତା'ପରେ ଯଦି ଲେଖି ପାରୁଛ ଲେଖ । ପୁରୁଷ ଲେଖକ ଆମ ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କି ପ୍ରକାର ପ୍ରେମମୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି, ସେ କଥା ମୁଁ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଲେଖିକାର ଜୀବନରେ ପାରିବାରିକ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଏଡ଼େଇପାରି ଲେଖିକା ହେବାର ପାଗଳପଣ ଦେଖେଇବାଟା ଚଳେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ବୁଝିଛି । (ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୪୪୧)

ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ବହୁବିଧ ଚିତ୍ର ରୂପାୟିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପଟରେ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭଳି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଓ ସହନଶୀଳତା ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟରେ ବିଦ୍ରୋହୀ, ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ନାରୀ ହୃଦୟର ଅଗ୍ନିଶିଖାରୁ ଔଜଲ୍ୟତାକୁ ସଚେତନ ପାଠକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବେ ।

ପ୍ରତିଟି ନାରୀ ଲେଖିକା ସମାଜର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା, ଦୁନିଆରେ ଭରି ରହିଥିବା ଅସମାନତାର ଦୂରୀକରଣ କରିବାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପ୍ରତିଟି ନାରୀଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇବ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓ ଏକବିଂଶ

ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତିଟି ଭାରତୀୟ ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ନାରୀମୁକ୍ତି ଓ ନାରୀ ଚେତନାର କଥା ଯେଉଁଭଳି ଭାବରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି ତାହା ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଏତିକି ଉପଲବ୍ଧି କରିହୁଏ ଯେ ଆଜିର ନାରୀ ଆଉ ସାମନ୍ତଯୁଗୀୟ ନାରୀ ହୋଇ ରହି ନାହିଁ । ସେ ହୋଇପାରିଛି ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ଓ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ।

ନାରୀ ଜାଗରଣର ସ୍ୱର :

ସାଧାରଣତଃ ନାରୀ ଲେଖିକାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସ୍ୱକୀୟ ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଥାଏ । ତଥାପି ନିଜକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସମାଜର ଅନ୍ୟ ଚରିତ୍ରମାନେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆସୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ଏହା ଯେ କେହି ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବ । ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ନାରୀର ଜୀବନ ଚିତ୍ର ପାଠକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଗତାନୁଗତିକ ଜୀବନ ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ମାନି ନେଉଥିବା ନାରୀ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ସମାଜର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଥିବା ନାରୀ । ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀକୁ ଆମୂଳାନ୍ତ ପାଠ କଲେ ଏହା ଯେ କେହି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ନାରୀ ଲେଖିକାମାନେ ଶିକ୍ଷିତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଜର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଯାହା ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଧର୍ମ ନାମରେ, ସଂସ୍କୃତି ନାମରେ, ଚାଲିଚଳଣି ରୀତିନୀତି ନାମରେ ଚାଲିଆସିଛି ତାହାକୁ ମୁଣ୍ଡପାତି ସହି ନେଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ନିନାଦିତ ହୋଇ ନାହିଁ ଏହା ଭାବିବା ଭୁଲ୍ । ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ନିରବ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଗୁଞ୍ଜରିତ ହୋଇଉଠିଛି ଏହା ଅନୁଭବୀ ପାଠକ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ନାରୀ ଲେଖିକାମାନେ ହେଲେ ଜନ୍ମରୁ ବିପ୍ଳବିନୀ । ସମାଜର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ ସେମାନେ ଆଗେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସମାଜରେ ଧର୍ମ ନାମରେ ଚାଲୁଥିବା ଭାଣ୍ଡାମିକୁ ସର୍ବସମ୍ମୁଖକୁ ଆଣିବାରେ ସେମାନେ ପଶ୍ଚାତପଦ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ହୁଏତ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବିପ୍ଳବର ସ୍ୱର ଥମି ନାହିଁ । ପୁରୁଷତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ପୁରୁଷ ଭଳି ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଅହରହ ସଂଗ୍ରାମ କରି ସମଗ୍ର ନାରୀ ସମାଜ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଭୂମି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ କରି ରଖିବ ଏଥିରେ ଦ୍ୱିମତ ନାହିଁ । ସମାଜ ଗଠନରେ ତଥା ତା'ର ବିକାଶରେ ପୁରୁଷ ଭଳି ନାରୀର ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭୂମିକା ରହିଛି । ତଥାପି ପୁରୁଷର ମାନସିକତା ଏ ଯାବତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ନ ହେବା ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟ ପାଇଁ ଶୁଭପ୍ରଦ ନୁହେଁ ।

ରମାଦେବୀ ଚୌଧୁରୀ ଭାରତୀୟ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମର ଜଣେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ନାରୀନେତ୍ରୀ । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକର ନାମ ହେଉଛି – ଜୀବନ ପଥେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ଆଭିଜାତ୍ୟର ଖୋଳପା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଦୁଃସ୍ଥ ଜନଗଣଙ୍କ ସେବା କରିବା ଠାରୁ ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେଉଁ ଭୂମିକା ଲିଭାଇଛନ୍ତି, ତାହା ବୋଧହୁଏ କେହି ପାରି ନାହାନ୍ତି ଏଯାବତ୍ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା, ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା, ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ପାଇଁ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବାରେ ସେ କେବେବି ପଶ୍ଚାତପଦ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସେହି ମହନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଜି ବି ପ୍ରତିଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସମାଜରୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂରୀକରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ ତାହା ସେତେବେଳର ନାରୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନେକ ନାରୀ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିଲେ । ରମାଦେବୀ ବୁଝିଥିଲେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ଦୂରୀକରଣ ପ୍ରଥମେ ଗୃହରୁ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଉଚିତ୍ । ତେଣୁ ଘରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଦୂରୀକରଣ ପର୍ବରେ ରମାଦେବୀ ଆଶାନୁରୂପ ସଫଳତା ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ଏ ସଂପର୍କରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି– "ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ହରିଜନ ସେବକ ସଂଘର ପ୍ରାଦେଶିକ ସେକ୍ରଟାରୀ ହେଲି, ବିଚାରିଲି ବାହାରେ କହିବା ପୂର୍ବରୁ ଘରେ କରାଇବା ଉଚିତ୍ । ମା'କୁ କହିଲାରୁ ମା' କହିଲା, ତୁ ହରିଜନ ସେବକ ସଂଘର ସେକ୍ରେଟାରୀ ହେଲାଦିନୁ ମୁଁ ହରିଜନଙ୍କୁ ବାରଣ କରିବା ଛାଡିଲି ଏବଂ ମୋ ଠାକୁର ଘରେ ହରିଜନଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ମୋ କାମ ସାରିଛି ।

x x x

ଭାଉଜମାନେ ହରିଜନ ଛୁଆଁ କଥାକୁ ଡରିଲେ, ତେବେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଛୁଆଁଛୁଇଁ ବାରଣ ଛାଡ଼ିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କର କାମ ଆଦି ହରିଜନଙ୍କ ହାତରେ କରାଇଲେ ।

(ଚୌଧୁରୀ ରମାଦେବୀ, ଜୀବନ ପଥେ, ପୃ-୧୨)

ଏହିଭଳି ଭାବରେ ହରିଜନମାନଙ୍କ ସେବାରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ଅନେକ ନାରୀ ତାଙ୍କ ଡାକରାରେ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୁର୍ତ ଭାବରେ ଧାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯେମିତି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭେଦଭାବ ନରହୁ ତାହାହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ୱର । ଆଉ ଏହି ସ୍ୱର ହିଁ ଅନେକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରୁଥିଲା ରମାଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହେବାପାଇଁ ।

ଲବଣ ସଂଗ୍ରହ ବା ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ବର୍ଜନ ଓ ସ୍ୱଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ, ଭୂଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନ, ବିଭିନ୍ନ ସଭାସମିତିରେ ତାଙ୍କ ଡାକରାରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ନାରୀ ଯୋଗଦାନ କରୁଥିଲେ । ଦେଶ ଗଠନର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରିବାକୁ ହେଲେ ପୁରୁଷ ସହିତ ନାରୀ ମଧ୍ୟ ସହଭାଗୀ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ଥିଲା ରମାଦେବୀ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । କାରଣ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସମାଜର ଦୁଇ ପ୍ରମୁଖ ଅଙ୍ଗ । ଉଭୟଙ୍କର ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ହିଁ ସମାଜର ବିକାଶ ସଂଭବ ।

ଗତାନୁଗତିକ ଜୀବନଧାରା ଓ ପରଂପରାକୁ ମାନି ନେଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ରାୟ । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ 'ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ' ପାଠକଲେ ଏହା ଯେକେହି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବୈପ୍ଳବିକ ସ୍ୱର ଗୁଞ୍ଜରିତ ହେଉଥିଲା । ଯେପରିକି ମୁସଲମାନ ପିଲା କାହିଁକି ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବେ ନାହିଁ, କାହିଁକି ଝିଅଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ିପାରିବ ନାହିଁ, କାହିଁକି ପ୍ରେମ ପତ୍ର ପଢ଼ିଲେ ଝିଅଟି ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ର ହୋଇଯିବ, ପୁଅମାନଙ୍କ ପରି ଝିଅଟିଏ କାହିଁକି ସଭା ସମିତିରେ ଭାଷଣ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ, ଏଭଳି ପ୍ରଶ୍ନ ତଥାକଥିତ ସମାଜପତିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ କରିଛନ୍ତି ସ୍ୱୀୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ । ଏସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଘର କୋଣରେ ବସି ରହି ନାହାନ୍ତି ବରଂ ନିଜେ ଆଗକୁ ଆସି ନାରୀ ଜାଗରଣର ସ୍ୱରକୁ ଆହୁରି ତୀବ୍ରତର କରିଛନ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସ ପାଠକଲେ ଯେ ଚରିତ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଏକଥାକୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଲୁଚି ଲୁଚି ଉପନ୍ୟାସ ପାଠ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ନାରୀଟିଏ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ଯେମିତି ପ୍ରତିଭାଙ୍କ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସମାଜ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନଥିଲା । ନାରୀ ଶିକ୍ଷା ଯେତିକି ବିକଶିତ ହେବାକଥା ସେତିକି ହୋଇପାରୁ ନଥିଲା ଉପଯୁକ୍ତ କାରଣ ପାଇଁ । ନାରୀ ହିଁ ନାରୀ ପାଇଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସାଜେ ଏହା ସବୁବେଳେ ପ୍ରମାଣିତ । ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ରେବତୀ ଗଳ୍ପ ତାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଏମିତି ଅନେକ ରେବତୀ ଅକାଳରେ ଝଡ଼ିପଡ଼ନ୍ତି କିଛି ନାରୀଙ୍କର ସେହି ମାନସିକତା ପାଇଁ । ନାରୀଟିଏ ବା କ'ଣ ପାଠ ପଢ଼ିବ ବା କ'ଣ ଲେଖିବ ? ବରଂ ଭଲ ଘର ଭଲ ବର ପାଇ ଭଲରେ ରହୁ – ଏହା ଥିଲା ସମକାଳୀନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୟସ୍କା ନାରୀମାନଙ୍କର ମାନସିକତା । ଏ ସଂପର୍କରେ ନିଜ ଆଈଙ୍କର ମାନସିକତା ସଂପର୍କରେ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ସ୍ୱୀୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଲେଖିଛନ୍ତି – "ବୁଢ଼ୀ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଇ କହିଲା" ଫୁଲକୋବି ନା ବନ୍ଧାକୋବି ବା । ଝିଅ ପିଲାଟା, ଛୁଆ ହୋଇଛି, ସ୍କୁଲରେ ଏଠିସେଠି ଭଜନ ଜଣାଣ ଗାଇ ଦେଉଛି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ସବୁ ଦିନକୁ କ'ଣ ଏକଥା ରହିବ ? ସେ କବି ଫବିରୁ ଆମକୁ ମିଳିବ କ'ଣ । ଜିଇଁ ବଞ୍ଚିରହୁ । ଭଲ ଘର ଭଲ ବର ପାଉ... (ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୨୫)

ଧର୍ମ ନାମରେ ସମାଜରେ ଚାଲିଥିବା ଅନାଚାର, ଅତ୍ୟାଚାର, ବିଦ୍ୱେଷ ମନୋଭାବକୁ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ କରିଛନ୍ତି ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ରାୟ । ଏଥିରୁ ଯେ କେବଳ ତାଙ୍କର ବିପ୍ଳବିନୀ ମନୋଭାବର ପରିଚୟ ମିଳେ ତା ନୁହେଁ, ତା ସହିତ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ମନୋଭାବର ମଧ୍ୟ ବଳିଷ୍ଠ ପରିଚୟ ମିଳେ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦିର ଗୁଡ଼ିକରେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲିଙ୍ଗଭେଦ ଜନିତ ବିଦ୍ୱେଷ ରହିଥିବ ଓ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେବାୟତ ଓ ପୂଜକମାନଙ୍କର ସଦାଚାର ଅଭାବ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ରକ୍ତକ୍ଷରଣର ଅନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ଆମ ଗାଁରେ ମୋର ସାଥୀ ମୁସଲମାନ ପିଲାମାନେ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତଥାକଥିତ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ପିଲାମାନେ ଶିବ ମନ୍ଦିର ବା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରୁନଥିଲେ । ଏହା ମୋ ଶିଶୁ ମନରେ କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ, ବିଦ୍ରୋହ ବି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା, ଯାହା ସାରା ଜୀବନ ମୋ ଅନ୍ତରାତ୍ମାରେ ଏକ ଅଲିଭା ଅଗ୍ନିଶିଖା ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଲା ।" (ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ. ୩୩୬)

ସମାଜରେ ନାରୀକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯାହାବି ଅମାନବିକ ଘଟଣା ଘଟିଛି ସେଠି ଲେଖିକାଙ୍କ ସ୍ୱର ନିରବି ନଯାଇ ତାହାର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ କରିଛି । ୧୯୮୭ ମସିହାରେ ରାଜସ୍ଥାନରେ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ତରୁଣୀ ରୂପ କନଓ୍ୱରକୁ ତା'ର ମୃତ ସ୍ୱାମୀ ସହ ଜୀବନ୍ତ ଦଗ୍ଧକରି ଯେଉଁ ସତୀ ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ଏବଂ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅତିରଂଜିତ କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସହ ଯେଉଁ ତଥାକଥିତ ଧର୍ମ ପୁରୋଧାମାନେ ଏଭଳି ଘଟଣାକୁ ଧର୍ମୋଚିତ ବୋଲି ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଲେଖିକାଙ୍କ ସ୍ୱର ଥିଲା ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ । ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଘଟଣାକୁ ସେ 'ସତୀର ସଂଜ୍ଞା' ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି 'ସମ୍ବାଦ' ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏ ସଂପର୍କରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି – "ରୂପ କନଓ୍ୱରଙ୍କ ସତୀଦାହ ପ୍ରଥା ଯେତିକି ବ୍ୟଥାଦାୟକ ଥିଲା ଜଗଦଗୁରୁ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉପରୋକ୍ତ ମତାମତ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟଥା ଦାୟକ ଥିଲା । ମୋ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଉଠିଥିଲା ତାକୁ ମୁଁ 'ସତୀର ସଂଜ୍ଞା' ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି 'ସମ୍ବାଦ' ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି । ଏଥିରେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମତକୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡନ କରିଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶୁକପକ୍ଷୀ ସୁଲଭ କଣ୍ଠସ୍ଥ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନର ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲି ।

(ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୩୩୬)

ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରି ନଥିଲେ ବି ନିରବରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିଛନ୍ତି ତାହା ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପାଠ କଲେ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ହୁଏ । ଭାରତୀୟ ସମାଜ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଅପେକ୍ଷା ପୁତ୍ରସନ୍ତାନକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ ଏ କଥାକୁ ସହଜରେ ଲେଖିକା ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ପୁତ୍ରସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅହେତୁକ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ କନ୍ୟାସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ପ୍ରଗତିରେ ଯେ ବାଧକ ଏହା ସଚେତନ ପାଠକମାନେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ଉଭୟ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସମାଜରେ ସମଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖାଯାଉ ଏହାଥିଲା ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ରାୟଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବନା । ପୁଅପିଲା ଓ ଝିଅପିଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଧାରଣା ରହିଛି ସେ ସଂପର୍କରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି – "ପୁଅ ପୋଷିବ, ଝିଅ ପୋଷିବ ନାହିଁ ଏହା କେବଳ ମନର ଧାରଣା ନୁହେଁ, ଏହା ଆମ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବାସ୍ତବତା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ଝିଅ 'ପର ପରିବା', 'ଦେଲା

ନାରୀ- ହେଲା ପାରି', 'ଗଳଗ୍ରହ', 'ବାଡୁଅ ଝିଅ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ', ଭଳି ସାମାଜିକ ଧାରଣା ଓ ଚଳଣୀ ଭିତରେ ଅବଳା ଦୁର୍ବଳା କଥାଟିକୁ ମାନି ନେବାକୁ ଶିକ୍ଷିତା ଝିଅଟିଏ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ଓ ଉପାର୍ଜନ କ୍ଷମ ଝିଅ ମଧ୍ୟ ଯୌତୁକର ନର୍କକୁଣ୍ଡରେ ଜୀବନ୍ତ ଦଗ୍ଧ ହେଉଛି, କେହି କେହି ବିବାହରୂପକ ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପର ପାହାଚ ତଳେ ଠିଆହୋଇ ସମାଜର ବଡ଼ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି ।"

(ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୧୦୨)

ଝିଅମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କିପରି ଅବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା ସେ ସଂପର୍କରେ ଲେଖିକା ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଲେଖିଛନ୍ତି "ମୋ ଜନ୍ମଦିନ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନଯାଏ ପାଳନ କରାଯାଉ ନଥିଲା । ତା'ର କାରଣ ବାପା ବୋଉଙ୍କର ଅସ୍ନେହ ନଥିଲା ତାହା ଥିଲା ସାମାଜିକ ଚଳଣୀ । ଝିଅମାନଙ୍କ ମନରେ ମୁକାମ ବସି ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ହେବାର ପରଂପରା ନଥିଲା । ତା'ର କାରଣ ହେଲା ଝିଅମାନେ ଅଲୋଡ଼ା ଜୀବ । ତେଣୁ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲୋଡ଼ା ନଥିଲା ।

x x x

ବାପା ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଆସୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜନ୍ମଦିନ ପାଳନର ବୈଷମ୍ୟକୁ ଏତେଟା ଧ୍ୟାନ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଏଣୁ ଆମ ପାଞ୍ଚ ଭଉଣୀଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଭାଇମାନଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା ।

(ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପୃ-୧୦୮)

ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି ମଧ୍ୟ ନାରୀର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଅଧିକାରକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରିଛନ୍ତି ବାସ୍ତବରେ ତାହା ପ୍ରଶଂସନୀୟ । କେବଳ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ନୁହେଁ ତାଙ୍କ କବିତା ରଚନାରେ ମଧ୍ୟ ନାରୀ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱର ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚାଟିତ ଏହା ପ୍ରତିଟି ପାଠକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବେ । ନାରୀ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସର୍ବଦା ନିଜ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ । ତା ପାଖରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସମାଜ ତାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିଆସିଛି । ଆଜି ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏ ପ୍ରକାର ତାରତମ୍ୟ ବିଶେଷ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷର ମାନସିକତାରେ ଏହା ଏଯାବତ୍ ବଳବତ୍ତର ରହିଛି । ନାରୀକୁ ତା'ର ଅଧିକାର ସଂପର୍କରେ ଅବିହିତ କରିବାକୁ ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଲୋକ ବର୍ତ୍ତିକା ସାଜି ପାରେ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଭାରତୀୟ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି, ପରଂପରା ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କିପରି ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଆସିଛି, ନାରୀ କିପରି ଅବହେଳିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି ତା'ର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଲେଖିକା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ସେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଭିତରେ ପାଠକ ଲେଖିକାଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ନାରୀ ଜାଗରଣର ସ୍ୱରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଲେଖିକା ଲେଖିଛନ୍ତି - ଆଜି, ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମୁଁ ଯଦି ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ନାରୀର କଥା କହିବି, ତା ହେଲେ ନୂଆଁ କ'ଣ କହିବି ? ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାରେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ପୁରୁଷର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଜାହିର ରହିଛି । ସେ ବଳିଷ୍ଠ, ବରିଷ୍ଠ, ସ୍ୱାମୀ, ବିବେକୀ, ପରିବାରର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ - ଏସବୁ ଭୂମିକାରେ ତାକୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଯାଇଛି - ତା'ର ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷିତ, ସଚେତନ ନାରୀ ଯଦି ଉପରୋକ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରେ, ତେବେ ଏହା ବେଶ୍ କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସମାଜ ଓ ପରିବାରରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ତେଣୁ ମୁଁ ଅନେକ ଅବିଚାରକୁ ମାନି ନେଇଛି ।" (ଶତପଥି ପ୍ରତିଭା, ଶୈବରୁ ସଂସାର, ପୃ-୧୫୬)

ଆମର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାରେ ଏପରି ଅନେକ ବିଧି ନାରୀମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାଗୁ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକି ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ମାନି ନେବାକୁ ହୁଏ । ଯେଉଁ ସଂସ୍କୃତି ଅପରର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରେ ନାହିଁ ସେ ସଂସ୍କୃତି ଜୀବିତ ରହି ଲାଭ କ'ଣ ? ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତି, ପରଂପରାର ଅମାନବିକତା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସଂପର୍କରେ କେବଳ ନାରୀଟିଏ ନୁହେଁ ତାହା ସହିତ ପୁରୁଷର ସମସ୍ୱର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି । ବିଧବାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆମ ସମାଜରେ ଅନେକ ବାରଣ ରହିଛି, ଯାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ନାରୀ ଲେଖିକା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛନ୍ତି ଓ ଆଉ କେହି କେହି ନିରବରେ ପ୍ରତିବାଦ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି ନିଜ ବୈଦେହୀ ନାନୀଙ୍କ କରୁଣ କାହାଣୀ ସଂପର୍କରେ ଯେଉଁ କଥା କହିଛନ୍ତି, ସେ ଭିତରେ ପାଠକ ନାରୀ ପ୍ରତି ସମାଜ ଓ ପରମ୍ପରାର ଅବିଚାରକୁ ସହଜରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି "ବୈଦେହୀ ନାନୀଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କ ବାଲୁତ ବିଧବା ଜୀବନର କରୁଣ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ, ପଥର ପାଣି ହୋଇଯିବାର କଥା । ତାଙ୍କୁ ୧୧ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ଭୋକ ଉପାସ, ଅବହେଳାରେ ଅସ୍ଥି କଙ୍କାଳସାର ସେ । ଛେଦା ଲୁଣା ଖଣ୍ଡେ ବେଢ଼େଇ ହୋଇ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କବାଟ କଣରେ ଭୟ ଜଡ଼ସଡ଼ ସେ, ମୂକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡ଼ର । ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଯେ ପୋଡ଼ି ଯାଉଛି, ସେ ବିଧବା ।

x x x

ଭୟ ଓ ଲୋଭ ମିଶାମିଶିରେ ସେ ପାଟିକୁ ନେଇଛନ୍ତି - ବୁଢ଼ୀମା ତାଗିଦ୍ କଲେ, ଆରେ, ଯେ କ'ଣ କଲୁ - ତାକୁ କିଛି ଦବାକୁ ମନା ପରା ! ସେ ଖାଇବ ନାହିଁ । ବିଲାତ ଫେରନ୍ତା ଭାଇନା ପାଟିକରି ଉଠିଲେ 'ଏଗାର ବର୍ଷ ଝିଅ, ମଲା ପରି ହେଉଛି, ତମକୁ ଦୟା ଲାଗୁନି, ସେ ଖାଇବ, ଅଲବତ ଖାଇବ, (ଶତପଥି ପ୍ରତିଭା, ଶୈଶବରୁ ସଂସାର, ପୃ-୧୬୪)

ବାଳିକାଟିଏ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତି ହେବାପରେ ତାକୁ ଯେଉଁ ନିୟମ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ସମାଜ ତଥା ବୟସ୍କା ସ୍ଥାନୀୟ ନାରୀମାନେ ବାଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ତାହାକୁ ଭଲ ମନରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିନାହାନ୍ତି

ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର ବିଦ୍ରୋହାତ୍ମକ ହୋଇଉଠିଛି । ଏ ସଂପର୍କରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ବାର ବର୍ଷର ଝିଅ ! ବୟଃପ୍ରାପ୍ତି ତା ପାଇଁ ଦୋଷାବହ ସତେକି ! ଭଲ ଖାଦ୍ୟ, ଯତ୍ନଠାରୁ ଦୂରେଇ ରଖାଯିବ ତାକୁ । ରକ୍ତକ୍ଷରଣ ଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ନିମିତ୍ତ ତାକୁ ସିନା ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯିବା କଥା । କିଏ ଯେ ସବୁ ନିୟମ ତିଆରି କରିଛି ?

x x x

ଏ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତନତା ନଥିବାରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠମାନେ ଉପରୋକ୍ତ ବିଧାନ କରିଥାନ୍ତି । ନିଜେ ତ ଦହଗଞ୍ଜ ହେଉଥାନ୍ତି ପ୍ରଚୁର, ଅନ୍ୟମାନେ ତାହାହିଁ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି, ମଙ୍ଗଳ ମନାସି ସବୁ ନିଷେଧକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରନ୍ତି ।

କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ତାଙ୍କର ସଂଘର୍ଷ ଓ ସଫଳତା ଅନ୍ୟ ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ବି କିଭଳି ବିଫଳତାକୁ ପ୍ରତିହତ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରାଯାଇପାରେ ତାହାର ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରେରଣା ହେଉଛନ୍ତି ଲେଖିକା ପ୍ରତିଭା ଶତପଥି । ସୁପ୍ତ, ନାରୀକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ବଳିଷ୍ଠ ଭୂମିକା ରହିଛି ଆଲୋଚ୍ୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ, ଯାହା ପାଠ କରିଥିବା ପ୍ରତିଟି ସଚେତନ ପାଠକ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ସଂଘର୍ଷମୟ ଜୀବନର ଚିତ୍ରକୁ ପାଠକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି – "ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ବେଳକୁ ମୋର ବଡ଼ଝିଅର ଜନ୍ମ । ଘରୋଇ ଭାବେ ପାଠପଢ଼ା, କଟକ ସହରରେ ଛୋଟ ଭଡ଼ାଘର । ଆର୍ଥିକ ଅନାଟନ ବହୁକୁଟୁମ୍ବୀ ପରିବାର ତଥା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ନିୟମିତ ଅତିଥିବର୍ଗ – ତା ଭିତରେ ସତରେ କେହି ପାଠ ପଢ଼ିପାରେ ?"

x x x

ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ, ଟିକେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ମତେ କେତେ ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ବୋଧହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ପାରିବାରିକ ଜଂଜାଳ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଥକି ନଯାଇ କଲମ ଧରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ଚେତନା ଜଗତରେ, ବହିର୍ଜଗତରେ ତୀବ୍ର ଆଘାତମାନ ସହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି ।"

(ଶତପଥି ପ୍ରତିଭା, ଶୈଶବରୁ ସଂସାର, ପୃ-୪୪)

ନାରୀକୁ ତା'ର ନ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକାର ଓ ସେ ସଂପର୍କରେ ସଚେତନ କରିବାରେ ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ନାରୀ ରଚୟିତାଙ୍କ ଅବଦାନ ଅନେକ । ଅବହେଳିତ ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ନାରୀକୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଏମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ବାସ୍ତବରେ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ନାରୀ ଅବଳା ନୁହେଁ କି ଦୁର୍ବଳା ନୁହେଁ, ସେ ଶକ୍ତି ସଂପନ୍ନା । ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ନାମରେ ଜୀବନ ଜୀଇଁବା ବା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରଭାବରେ ନିଜ ସଂସ୍କୃତିର ଆଦର୍ଶଗତ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଭୁଲି ନ ଯିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀ ଲେଖିକାମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଆଜିର ପ୍ରତିଟି ନାରୀ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଉପାଦେୟ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧) ଚୌଧୁରୀ ରମାଦେବୀ, ଜୀବନ ପଥେ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ, ୧୯୮୪, ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ -୦୨ ।

୨) ଶତପଥି ପ୍ରତିଭା, ଶୈଶବରୁ ସଂସାର, ୨୦୧୬, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, ବାଲୁ ବଜାର, କଟକ- ୦୨ ।

୩) ରାୟ ପ୍ରତିଭା, ପଦ୍ମପତ୍ରରେ ଜୀବନ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ, ୨୦୧୪, ଆଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶନୀ, କଟକ-୦୨ ।

ଗବେଷକ

ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ

ଫକୀରମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,

ବ୍ୟାସବିହାର, ବାଲେଶ୍ୱର

ଦୂରଭାଷ - ୯୪୩୭୧୭୭୯୩୭